

Piotr Boroń

Ludzie i pismo

Gliwicy pisarze miejscy
do 1744 roku

Officio Magistratus

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Ludzie i pismo

Piotr Boroń

Ludzie i pismo
Gliwiczcy pisarze miejscy
do 1744 roku

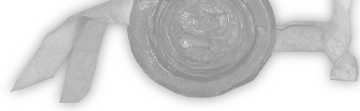

Recenzent
Ewa Wólkiewicz

Patronat

nowiny
GLIWICKIE

MG
MUZEUM
W GLIWICACH

Spis treści

Wstęp	7
Ustrój miasta i rola kancelarii miejskiej	19
Wójtostwo i rada miejska	22
Kancelaria miejska	29
Biogramy gliwickich pisarzy miejskich	35
Hannus Sołtys (Jan Czewley?) — przed rokiem 1531	37
Wacław (1544)	40
Asueryn Freiwald z Eisneberku (1559—1563?)	42
Walentyń Obeszło (po 1565—1590)	54
Benedykt Męczzydusza Horczycki (1590—1616)	63
Jan Frölich (1616—1623)	79
Jan Toszecki (1623—1631)	89
Jeremiasz Kopecius (1635—1649)	97
Jan Chryzostom Repentinus (1649—1678)	103
Lorenz Franz Pausenwacker (1679—1706)	113
Jan Plener (1694)	123
Adam Jan Augustyn Josko (1706—1730)	125
Leopold Antoni Frey (1730—1736)	131
Tobiasz Józef Mollerus (1737—1744)	137
Gliwiccy pisarze miejscy — próba portretu zbiorowego	145
Tablice z próbkami pisma gliwickich pisarzy miejskich	163

Wykaz źródeł i literatury	211
Wykaz ilustracji	221
Indeks osobowy	223
Summary	236
Zusammenfassung	237
Shrnutí	238

Wstęp

Proces powstawania miast w Europie Środkowej był katalizatorem zmian społecznych i prawnych, które powodowały, że ludzie świeccy nabywali umiejętności czytania i pisania. W znaczący sposób wzrósł poziom pragmatycznej piśmienności¹. Prawo i kultura prawna, które przynieśli osadnicy, związane były z istnieniem nowej formy władzy, jaką stanowił samorząd. Społeczność miejska — w naturalny sposób cechująca się mobilnością — nie mogła opierać się w procesie weryfikacji sądowej na ustnych zeznaniach świadków i swoistej zbiorowej pamięci, właściwej dla dominujących do tej pory stabilnych grup agrarnych. Utrwalanie spraw na piśmie stało się zatem niezbędne zarówno w codziennych sprawach natury gospodarczej, jak i w sprawach majątkowych oraz sądowych, toteż umiejętność czytania i pisania okazała się dla wielu koniecznością. Działania samorządu miejskiego wymagały trwałej formy rejestracji decyzji władz. Nie sposób jednak precyzyjnie określić czasu pojawienia się urzędu pisarza miejskiego. W nauce funkcjonuje opinia, że urząd ten ustanowiony został zapewne już w czasach lokacji miasta lub krótko po niej².

1 E. Potkowski: *Problemy kultury piśmiennej łacińskiego średniowiecza*. „Przegląd Humanistyczny”, T. 38, 1994, nr 3, s. 24 nn.

2 Ustalenie momentu pojawienia się stałego pisarza miejskiego zależy od zachowania odpowiednich przekazów źródłowych. Niewiele miast posiada dobrą dokumentację czasów lokacji i wydarzeń po niej następujących. Dlatego też wzmianki o miejskich notariuszach są czasem o dziesiątki lat, niekiedy o kilka stuleci późniejsze niż narodziny miasta. W samym Magdeburgu pierwsza wzmianka o pisarzu miejskim pochodzi z 1301 roku. W. Stein: *Deutsche Stadtschreiber im Mittelalter*. In: *Beiträge zur Geschichte vornehmlich Kölns und der Rheinlande. Zum 80. Geburtstag Gustav von Mevissens dargebracht von dem Archiv der Stadt Köln*. Cologne 1895, s. 33. Także V. Spáčil: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*. Olomouc 2001, s. 19.

Wobec wyrywkowych i przygodnych wzmianek o pisarzach i kancelarii miejskiej pochodzących z XIII wieku trudno prześledzić ich początki. Prawo i kultura prawna, które na ziemi polskie przynieśli nowi osadnicy, związane były ściśle z pismem³. W podstawie prawa magdeburgskiego, czyli w *Zwierciadle saskim*, w wielu miejscach mowa jest o używaniu pisma czy po prostu o zapisach, listach, pieczęciach etc.⁴. Niemal w każdym mieście powstanie urzędu pisarza, który winien być obsadzony przez osobę posługującą się biegle pismem, znającą języki urzędowe oraz posiadającą przygotowanie prawnicze, okazało się naturalną koniecznością.

Pisarz miejski pełnił w miastach prawa magdeburgskiego funkcje, których nie da się przyrównać do żadnej współczesnej funkcji publicznej. Był zarówno sekretarzem rady, a często także ławy miejskiej, jak i zaprzysiężonym notariuszem, spisującym sprawy własnościowe obywateli oraz osób poddanych miastu, a także syndykiem, występującym w różnych sprawach prawnych w imieniu miasta, wreszcie miejskim księgowym. W większych miastach — z uwagi na liczbę i różnorodność spraw — zatrudniano kilku pisarzy. Wydzielano merytorycznie pewne zadania, a do ich załatwiania powoływano specjalnego urzędnika. W mniejszych miastach wszystkim zajmował się jeden człowiek. Od jego wykształcenia i kompetencji zależały niejednokrotnie rozstrzygnięcia wielu spraw w mieście, a także na zgromadzeniach stanowych i w sądach regionalnych. Rzetelne prowadzenie spisów własnościowych nie tylko umożliwiało sprawne zbieranie podatków, ale także pozwalało uniknąć nieporozumień w zakresie praw majątkowych. Od starannego prowadzenia ksiąg miejskich, szczególnie dotyczących własności, zależały wyniki sporów majątkowych i spadkowych mieszczan oraz poddanych miejskich. Urząd pisarza miejskiego — będący urzędem publicznym — wymagał sporej specjalistycznej wiedzy w wielu dziedzinach prawa, a także za-

3 Por. uwagi w pracach: B. Geremek: *Poziomy kultury: przekaz ustny i kultura literacka*. W: *Kultura Polski średniowiecznej XIV—XV w.* Red. B. Geremek. Warszawa 1997, s. 366—380; A. Adamska: *Średniowiecze na nowo odczytane. O badaniach nad kulturą pisma*. „Roczniki Historyczne”, T. 65, 1999, s. 129—154; A. Bartoszewicz: *Piśmienność mieszczańska w późnośredniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012; P. Chaunu: *Czas reform. Historia religii i cywilizacji (1250—1550)*. Tłum. J. Grosfeld. Warszawa 1989; J. Goody: *Logika pisma a organizacja społeczeństwa*. Tłum. i red. G. Godlewski. Warszawa 2006.

4 Por. np. zapis dotyczący spisów ławników, przedstawianych do zatwierdzenia rajcom. P. Sczerbic: *Ius municipale, to jest prawo miejskie magdeburgskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*. Red. G.M. Kowalski. Kraków 2011, t. 2, s. 392. H. Lück: *Sachsenspiegel und Magdeburger Recht. Europäische Dimension zweier mitteldeutscher Rechtsquellen*. Hamburg 1998.

ufania społecznego⁵. Pisarz miejski z Eisenach, Johannes Rothe, w wierszowanej formie przedstawił zadania pisarza miejskiego jako „oczu” władz miejskich, czyli — jak dziś powiedzielibyśmy — obserwatora i rejestratora:

Dye schriber daz sint dy augen
Dy sullen gesunt sin und wol tügen
Der stat gescheffte wol besehen
Und steteclichen gemerke stehen
Und alz man mit den augen sihet,
Als sullen die schriber merken,
Daz tün daz leszen daz beste wirken,
Nücz und den gebrechen
Schriben mernek und sprechen
Dise augen bliben clar
Daz Keine gestrüppe daryn var;
Daz ist si sollen srome sin
Nuchtern maszlich trincken win,
Warhasstig getruwe und verswigen
An schalkheyd und wol gedigen.
Und dem augen stet geschiben also⁶.

Pisarze miejscy nie ograniczali się tylko do pracy w kancelarii ratusza. Jako ludzie wykształceni pracowali także naukowo, na przykład

5 Urząd pisarza miejskiego oraz rozwój notariatu publicznego od lat budzą zainteresowanie badaczy. Są to, oczywiście, odrębne instytucje, ale zdarzało się, że miasta zatrudniały osoby z uprawnieniami notariusza publicznego. Por. P. Torelli: *Studia e ricerche di diplomatica comunale*. Mantova 1915; S. Mikucki: *Początki notariatu publicznego w Polsce*. „Przegląd Historyczny”, T. 34, 1937—1938, s. 10—26; J. Nuhlíček: *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha 1940, reed. Scriptorium 2011; K. Skupieński: *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*. Lublin 2002; T. Chłopecki: *Koncepcje polskiego notariatu*. Kraków 2011; Idem: *Instytucja notariatu na ziemiach polskich w okresie średniowiecza*. „Folia Iuridica Wratislaviensis”. T. 1, nr 2. Wrocław 2012, s. 9—27; J. Kotous: *K otázce vyšehradských kořenů notářského stavu v Čechách*. „Právněhistorické studie”, T. 43, 2013, s. 223—231. O notariacie na Śląsku por. F. Lusček: *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Weimar 1940. Opis zadań miejskiego pisarza scharakteryzował H. Samsonowicz w pracy: M. Bogucka, H. Samsonowicz: *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1986, s. 171 nn.

6 Cyt. za: *Von der stete ampten und von der fursten ratgeben, ein deutsches Lehr- und Spruchgedicht aus dem Anfange des XV. Jahrhunderts*. Hrsg. A.F.C. Vilmar. Marburg 1835, s. 7. Współczesne wydanie tekstu por. H. Wolf: *Johannes Rothes Ratsgedichte* („Texte des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit”, Bd. 25). Berlin 1971, s. 45—83.

w dziedzinie prawa. Często parali się także zajęciami literackimi czy kronikarstwem. W XVI wieku szybko włączyli się w nurt reformatorski. W Niemczech najbardziej znanymi pisarzami miejskimi byli: Gottfried Hagen z Kolonii⁷, Lazarus Spengler z Norymbergi⁸, Konrad Peutinger z Augsburga⁹, Stephan Roth z Zwickau¹⁰, Ulrich Zasius z Freiburga¹¹, Adam Christoph Jacobi z Drezna czy Sebastian Brant ze Strassburga¹². W Polsce największą sławę zyskali: Sebastian Fabian Klonowic z Lublina¹³, Mikołaj Jaskier z Krakowa¹⁴ czy Błażej Winkler z Poznania¹⁵. W Czechach do najwybitniejszych pisarzy należeli: Bartosz z Pragi¹⁶, Prokop z Pragi¹⁷ czy Paweł Krystian Koldin¹⁸. Na Śląsku wybitnymi, znanymi nie tylko ze swej działalności notariackiej byli: Peter Eschenloer

7 D. Welter: *Urkundliche Quellen und städtische Chronik. Entstehung und Wirkung von Gottfried Hagens Reimchronik der Stadt Köln (1270/71)*. In: *Quelle — Text — Edition. Ergebnisse der österreichisch-deutschen Fachtagung der Arbeitsgemeinschaft für Germanistische Edition in Graz vom 28. Februar bis 3. März 1996*. Hrsg. A. Schwob, E. Streitfeld u. a. Tübingen 1997 (editio Beihefte 9), s. 123—132.

8 H. von Schubert: *Lazarus Spengler und die Reformation in Nürnberg*. Hrsg. H. Holborn. Leipzig 1934.

9 *Gesammeltes Gedächtnis. Konrad Peutinger und die kulturelle Überlieferung im 16. Jahrhundert. Begleitpublikation zur Ausstellung der Staats- und Stadtbibliothek Augsburg anlässlich des 550. Geburtstags Konrad Peutingers (Staats- und Stadtbibliothek Augsburg. Cimeliensaal 1)*. Hrsg. R. Laube, H. Zäh. Luzern 2016.

10 *Stephan Roth 1492—1546. Stadtschreiber in Zwickau und Bildungsbürger der Reformationszeit*. Hrsg. R. Metzler. Leipzig 2008.

11 S. Rowan: *Ulrich Zasius. A Jurist in the German Renaissance, 1461—1535*. Frankfurt 1987.

12 J. Knappe: *Sebastian Brant*. In: *Deutscher Humanismus 1480—1520. Verfasserlexikon*. Bd. 1. Berlin—New York 2005, s. 247—283.

13 *Klonowic Sebastian Fabian*. W: *Dawni pisarze polscy (od początków piśmiennictwa do Młodej Polski)*. T. 2 (I—Me). Warszawa 2001, s. 124.

14 S. Pańków: *Jaskier Mikołaj*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 11. Wrocław 1964—1965, s. 60—62.

15 I. Radtke: *Błażej Winkler pisarz i kronikarz miasta Poznania w XVI wieku (1535—1569)*. „Archeion”, T. 38, 1962, s. 151—172.

16 *Autor Kroniky o pozdvižení jedněch proti druhým v obci pražské (Chronica de seditione et tumultu pragensi 1524)*. Zob. *Bartoš pisař: Bartošova Kronika pražská od léta páně 1524 až do konce léta 1530*. Ed. K. J. Erben. Praha 1851.

17 *Autor wielu dzieł, w tym m.in. Cronicon Procopii notarii Pragensis, doprowadzonej do 1419 roku, czy wierszowanej nowej Kroniki, zachowanej we fragmentach*. Por. Z. Uhlíř: *Prokop pisař: úředník, nebo intelektuál*. In: *Město a intelektuálové*. „Documenta Pragensia”. Vol. 27. Praha 2008, s. 69—78; K. Jíšová: *Novoměstský pisař Prokop*. „Historia Slavorum Occidentis”, T. 1(2), 2012, s. 143—150.

18 *Prawnik, autor kodyfikacji prawa miejskiego Królestwa Czeskiego z 1579 roku*. Por. *Práva městská Království českého. Edice z komentářem*. Ed. K. Malý et al. Praha 2013.

z Wrocławia¹⁹, Georg Thebesius z Legnicy²⁰ czy Johannes Froben z Namysłowa²¹.

Jednym z efektów lokacji miasta było utworzenie w późniejszym czasie osobnego okręgu sądowego według wzorów zachodnich (*Weichbild*), w którym — niezależnie od charakteru sądu oraz osób sądujących — posługiwano się prawem spisanim, a działalność sądu wymagała obecności prawników, notariuszy i pracowników kancelarii²². Rzecz jasna, w niemal każdym mieście przebywali potrafiący czytać i pisać duchowni. Wydaje się jednak, że od początku powstawania miast na prawie niemieckim istniał problem kształcenia i zatrudniania osób wyświęconych w służbie miejskiej. Jakieś animozje dotyczące kształcenia pojawiły się już w 1263 roku w Poznaniu, gdzie kapituła sprzeciwiła się istnieniu szkoły przy kościele miejskim, domagając się, by uczniowie z miasta oraz osiedli przedmiejskich uczęszczali do szkoły katedralnej²³.

Nie wiadomo, na ile powszechnym zwyczajem było szukanie kandydatów na pisarzy poza środowiskiem osób wyświęconych²⁴. Takie

19 Autor XV-wiecznej kroniki Wrocławia: P. Eschenloer: *Geschichte der Stadt Breslau*. Hrsg. G. Roth. Bd. 1—2. Münster—New York—München—Berlin 2003.

20 C. Grünhagen: *Thebesius, Georg*. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Bd. 37. Leipzig 1894, s. 665.

21 R. Czarnecki: *Kronika Namysłowa autorstwa Johanna Frobena jako utwór dziejopisarstwa miejskiego*. Warszawa 2015.

22 K. Tymieniecki: *Powstanie miasta mazowieckiego pod koniec wieków średnich. Przyczynki do dziejów genezy miast polskich*. W: Idem: *Kształtowanie się społeczeństwa średniowiecznego*. Poznań 1996, T. 1, s. 89 i nn. O powstawaniu *weichbildów* zob.: D. Nowakowski: *Od kasztelanii do weichbildu. Podziały wewnętrzne ziemi głogowskiej w średniowieczu*. W: *Stare i nowe w średniowieczu — pomiędzy innowacją a tradycją. Spotkania Bytomskie VI*. Red. S. Możdzioch. Wrocław 2009, s. 263—278.

23 *Chronica Poloniae maioris*. Ed. B. Kürbis. Warszawa 1970, Monumenta Poloniae Historica, series nova, Vol. 8, rodz. 141, s. 117: „1263 fundata est ecclesia parochianis in civitate Poznaniensi nomine capituli Poznaniensi, sic quod dominicus diebus nec processionem neque scolas circa ipsam habere debeant. Sed omnes viri ecclesiastici tam civitatis quam suburbani ad maioris ecclesie processionem et pueri scolas circa eandem constitutas frequentare debent”.

24 Zatrudnianie duchownych jako pisarzy miejskich zależało zapewne od polityki władz konkretnego miasta. Dość ogólne stwierdzenie, że pisarzy duchownych w XIV wieku zastąpiono pisarzami świeckimi (V. Vojtíšek: *Z právních dějin československých měst*. In: *Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška*. Praha 1953, s. 16) lub że od początku zatrudniano laików (F. Tadra: *Kancelář a písaři v zemích českých za králů Lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV*. Praha 1892, *Rozprawy České akademie, třída I, roč. I, 1891/1892, č. 2, s. 154*), nie są prawdziwe. Według V. Honemann (*Die Stadtschreiber und die deutsche Literatur im Spätmittelalter und der frühen Neuzeit*. In: *Zur deutschen Literatur und Sprache des 14. Jahrhunderts*. Dubliner Colloquium 1981. Heidelberg 1983, s. 320—353)

zalecenie przedstawił żyjący w drugiej połowie XIV wieku prawnik z Legnicy, Nikolaus Wurm. W zrehabilitowanej przez niego księdze prawa miejskiego wprowadzono tylko jedno ograniczenie w dostępie do urzędu miejskiego notariusza: z uwagi na potrzebę pełnego zaufania i potencjalny konflikt lojalności nie wolno nań było powoływać duchownych, niezależnie od rodzaju posiadanych przez nich święceń²⁵.

Nie ustalono, kiedy po raz pierwszy powołano pisarza miejskiego w Gliwicach. W najstarszym znanym dokumencie miejskim, jakim jest akt sprzedaży jatki masarskiej z 1317 roku przez Jana dziedzicznego wójta Wigandowi Hepnerowi, użyto formuły *datum per manus* — wymieniono w niej Jana z Cieszyna, „*ibidem procuratoris*”²⁶. Dwuznaczność sformułowania nie pozwala określić, gdzie „prokuratorem” był Jan z Cieszyna: w Cieszynie czy też w Gliwicach. Termin *procurator* również jest wieloznaczny. W Augsburgu tym mianem określano powoływanego przez władcę głównego urzędnika miejskiego²⁷. Na Śląsku i w Polsce *procurator* oznaczał zarządcę majątku czy wielkorządcę²⁸. Brak zatem podstaw, aby owego Jana z Cieszyna uznać za najstarszego pisarza gliwickiego. Mógł być tylko przygodną osobą, akurat przebywającą w mieście. Nie zachowały się żadne dokumenty miejskie aż do roku 1483. Dopiero z tego roku pochodzą dokumenty wydane przez radę miasta Gliwice. To poświadczenia posiadania przez Beatę Podgolową, żonę Stanisława Rudzkiego, praw do wójtostwa i młyna w Bytomiu²⁹. Niestety, znamy je tylko z odpisu w księ-

pisarzami wrocławskimi były zawsze osoby świeckie. Przeciwnie zdanie na ten temat ma E. Wótkiewicz (*Viri docti et secretorum conscii. Personel kancelaryjny Wrocławia w późnym średniowieczu*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, T. 61, 2006, s. 35—37). Natomiast w Lubece do początków XV wieku pisarzami były osoby wyświęcone (por. F. Bruns: *Die Lübecker Stadtschreiber von 1300—1500*. „Hansische Geschichtsblätter”, Bd. 31, 1904, s. 46).

25 H.-J. Leuchte: *Das Liegnitzer Stadtrechtsbuch des Nikolaus Wurm. Hintergrund, Überlieferung und Edition eines schlesischen Rechtsdenkmals*. Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte. Vol. 25. Sigmaringen 1990, s. 47.

26 P. Boroń: *Regesty średniowiecznych i wczesnonowożytnych dokumentów ze zbioru fotokopii Oddziału w Gliwicach Archiwum Państwowego w Katowicach*. „Szkice Archiwalno-Historyczne”, T. 16, 2019, nr 1, s. 17.

27 P. Geffcken: *Stadtpfleger (Procurator civitatis)*. In: *Stadtlexikon Augsburg*. Hrsg. G. Grünsteudel, G. Hägele, R. Frankenberger. <https://www.wissner.com/stadtlexikon-augsburg> [dostęp: 23.08.2019]. Odwołanie do sytuacji w Szwabii może wydawać się odległe od rzeczywistości Górnego Śląska. Jednak jedyna informacja o pochodzeniu osadników niemieckich w rejonie Gliwic (Bojków) wskazuje na Frankonię.

28 *Elektroniczny Słownik Łaciny Średniowiecznej w Polsce*. <https://elexicon.scriptores.pl/pl/lemma/PROCURATOR> [dostęp: 8.05.2020].

29 Národní knihovna České republiky, Registrum S. Venceslai, k. 559v.

dze, a w samym tekście nie wzmiankowano o pisarzu sporządzającym dokument.

Informacje o pisarzach miasta Gliwice pochodzą dopiero z przełomu XV i XVI wieku. O wcześniejszych nic nie wiadomo. Oprócz pisarza miejskiego w mieście mogli funkcjonować pisarze książęcy. Jeden z nich był na stałe związany z miastem. W 1473 roku Jan, książę oświęcimski i gliwicki, darował swemu pisarzowi Mikołajowi Rachwałowi za zasługi rolę oraz łąkę. Może to świadczyć o stałym pobycie Rachwała w mieście. Sporządził on także dokumenty dla kolejnego właściciela miasta — Jana Bielika z Kornicz, starosty górnośląskiego³⁰. W Gliwicach występował zatem od co najmniej 1473 do 1489 roku. Czy był tylko pisarzem książęcym związanym z dworem, czy pełnił też funkcję pisarza miejskiego? — to trudno orzec.

W dotychczas wydanych pracach dotyczących dziejów miasta temat pisarzy miejskich pojawił się jedynie w *Geschichte der Stadt Gleiwitz* Benno Nietzschego z 1866 roku. W cytowanych przez niego dokumentach wzmianki o miejskich pisarzach są dość częste. Zebrane informacje pozwoliły mi na sporządzenie ich listy³¹. W odniesieniu do obecnego stanu wiedzy jest ona niekompletna, choć zawiera też wzmianki o pisarzach dziś nam nieznanach. Przykładem może być wymieniony w 1458 roku pisarz Jan. Trudno ustalić, gdzie Nietzsche znalazł o nim informację. W żadnym spisie dokumentów gliwickich sporządzanych w archiwum miejskim w XVIII—XIX wieku nie ma adnotacji o piśmie z tego roku.

W późniejszych pracach dotyczących dziejów Gliwic pisarze miejscy nie byli przedmiotem rozważań.

Zbieranie informacji o miejskich urzędnikach rozpocząłem przy okazji opracowania dotyczącego mieszkańców gliwickiego rynku. Zamieściłem w nim krótkie biogramy Walentyna Obeszla, Jana Frölicha i Jana Repentinusa³². Z kolei informacje o Benedyckie Męczzyduszy zawarłem w opracowaniu o związkach mieszczan gliwickich z Opolem³³.

Stan badań nad miejskimi pisarzami związanymi z miastami Śląska nie jest — tak jak w przypadku Gliwic — zadowalający. Opracowań

30 P. Boroń: *Regesty średniowiecznych i wczesnonowożytnych dokumentów...*, nr 8, 9, 10, 12.

31 B. Nietzsche: *Geschichte der Stadt Gleiwitz*. Gleiwitz 1866, s. 122.

32 P. Boroń: *Dawne Gliwice. Studia z dziejów miasta i jego mieszkańców do końca XIX wieku. Wokół gliwickiego rynku*. Gliwice 2015, s. 107—111, 297—299, 463—465.

33 Idem: *Epitafium ks. Jerzego Stephetiusa w katedrze św. Krzyża — przyczynek do prozopografii Górnego Śląska oraz kontaktów Opola i Gliwic*. „Kwartalnik Opolski”, T. 53, z. 2—3, 2017, s. 60—76.

doczekały się jedynie pojedyncze osoby sprawujące ten urząd lub całe kancelarie³⁴. Ostatnio rozpoczęto edycję źródeł powstałych w XVI-wiecznych kancelariach miast śląskich³⁵. Inne jest zaawansowanie badań nad urzędem pisarza miejskiego poza Śląskiem. Na terenach dawnej Rzeczypospolitej prowadzono przede wszystkim badania miejskich kancelarii. Opracowania doczekały się już liczne ośrodki³⁶. Niewiele jest jednak studiów poświęconych miejskim notariuszom. Badania nad pisarzami miejskimi od XIX wieku prowadzone są w Niemczech³⁷

34 J. Maliniak: *Kancelaria miasta Świdnicy w średniowieczu*. Wrocław 2001 [praca doktorska w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego]; Idem: *Uposażenie i przywileje rady oraz pisarza miejskiego w średniowiecznej Świdnicy*. W: *Człowiek — obraz — tekst. Studia z historii średniowiecznej i nowożytnej*. Red. M.L. Wójcik. Dzierżoniów 2005, s. 51—63; Idem: *Urzędnicy kancelarii miejskiej Świdnicy do 1740 roku*. W: *Urzędnicy miejscy Świdnicy do 1740 r.* Red. M. Goliński, J. Maliniak. Toruń 2007, s. 233—259; E. Wólkiewicz: *Viri docti et secretorum conscii...*, s. 21—43.

35 *Z kancelarii XVI-wiecznych miast śląskich (edycja źródeł ze Strzegomia, Świdnicy i Wrocławia)*. Red. M. Goliński. Księży Młyn 2016.

36 M. Friedberg: *Kancelaria miasta Krakowa do połowy XVIII wieku*. „Archeion”, T. 24, 1955, s. 277—304; I. Radtke: *Kancelaria miasta Poznania od XIII do XV wieku*. „Roczniki Historyczne”, T. 27, 1961, s. 161—189; M. Friedberg: *Kancelaria miasta Kazimierza pod Krakowem w latach 1335—1802*. „Archeion”, T. 36, 1962, s. 137—170; I. Radtke: *Kancelaria miasta Poznania do roku 1570*. Warszawa 1967; M. Stankowa: *Kancelaria miasta Lublina XIV—XVIII w.* Warszawa 1968; J. Tandecki: *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszczańskiej (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*. Warszawa—Toruń 1990, s. 203—212; J. Łosowski: *Kancelarie miast szlacheckich województwa lubelskiego od XVI do XVIII wieku*. Lublin 1997; J. Tandecki: *Die Stadtschreiber und ihre Rolle bei Vereinheitlichung der Arbeitsformen der städtischen Kanzleien in Preußen*. In: *Die Rolle der Stadtgemeinden und bürgerlichen Genossenschaften im Hansaraum in der Entwicklung und Vermittlung des gesellschaftlichen und kulturellen Gedankengutes im Spätmittelalter*. Toruń 2000, s. 117—131; Idem: *Kancelarie wielkich miast pruskich jako ośrodki średniowiecznej kultury miejskiej*. W: *Droga historii. Studia ofiarowane profesorowi Józefowi Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. P. Dymmel, K. Skupieński, B. Trelińska. Lublin 2001, s. 213—226; Idem: *Rozwój badań nad dokumentem oraz kancelariami miejskimi w Polsce*. „Studia Archiwalne”, T. 2, 2006, s. 21—29; Z. Górski: *Ze studiów nad kancelarią miejską starej Warszawy*. Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia 19, Nauki humanistyczno-społeczne, z. 147. Toruń 1984, s. 115—129; B. Petrišak: *Pisarze miejscy lwowscy jako testatorzy i spadkobiercy od XIV do połowy XVII wieku*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, T. 61, 2013, nr 2, s. 295—304; M. Starczyński: *Średniowieczny Kazimierz, jego ustrój i kancelaria*. Kraków 2015; M. Superczyński: *Pisarze miejscy w kancelarii chełmińskiej od XIV do XVI wieku*. „Zapiski Historyczne”, T. 81, 2016, z. 3, s. 37—58; J. Tandecki: *Dokumenty i kancelarie miejskie*. W: *Dyplomatyka staropolska*. Red. T. Jurek. Warszawa 2015, s. 413—414.

37 Literatura dotycząca pisarzy miast niemieckich jest ogromna (jej wyliczenie przekroczyłoby dopuszczalną objętość przypisów). Jedno ze starszych, ogólnych ujęć pochodzi z końca XIX wieku: W. Stein: *Deutsche Stadtschreiber im Mittelalter...*, s. 27—70. Od tego

czy w Czechach³⁸. Pozwoliło to badaczom wypracować odpowiednie sposoby postępowania oraz poznać ogólne zasady funkcjonowania kancelarii i roli pisarzy. Każde miasto posiadało jednak swoją specyfikę — stanowiło osobny i unikalny mikrokosmos. Różne są także zachowane zasoby wytworzonych przez miejskie kancelarie pism oraz informacje o ich pracownikach. Dlatego każdy przypadek rozpatrywać należy osobno, szukając zarówno prawidłowości, jak i różnic.

Badania nad gliwickimi pisarzami przysiężnymi objęły okres od końca średniowiecza do roku 1744. Brak źródeł nie pozwolił na omówienie okresu wcześniejszego niż koniec XV wieku. Górna granica, czyli rok 1744, wyznaczona została na podstawie istotnych zmian w ustroju i władzach miasta, które zaszły po zdobyciu Śląska przez Prusy. Zmienił się skład władz, a także zakres spraw, za które odpowiadały rada i ława miejska. Zmianie uległy także zadania i kompetencje pisarza, gdyż obok sekretarza rady powołano miejskiego syndyka. Wprowadzono również nowy system kancelaryjny. Wobec tego uznać należy, że rok 1744, gdy odszedł z pracy w Gliwicach Tobiasz Molerus, stanowi znaczącą cezurę w dziejach kancelarii. Dwa lata później skończyło się urzędowanie Jana Franciszka Foltka, ostatniego burmistrza powołanego przez radę miasta, a nie wyznaczonego przez pruską zwierzchność. Te wydarzenia kończą pewną epokę w dziejach gliwickiego samorządu.

Stan zachowania pism wytworzonych w kancelarii miejskiej Gliwic nie jest najlepszy. Z czasów średniowiecza nie ma właściwie żadnych dokumentów tamtejszych władz. Zachowały się jedynie pojedyncze dokumenty książęce i biskupie. Dopiero z przełomu XV i XVI wieku pochodzą pierwsze dokumenty i pisma miejskie. W niniejszym opracowaniu kwerendą objęto wszystkie dostępne pisma, które wyszły z miejskiej kancelarii. Uwzględniono dokumenty przechowywane w zespołach akt miast Gliwice, Bytom, Tarnowskie Góry czy Opole. Wykorzystano nie zawsze zachowane, ale znane ze spisów archiwalnych zasoby instytucji kościelnych i klasztornych. Uwzględniono także zbiory akt urzędów

czasu wiele miast Rzeszy doczekało się opracowań dotyczących pisarzy — pod kątem biograficznym, literackim czy paleograficznym. Literatura zebrana w Regesta Imperii prowadzonych przez Akademie der Wissenschaften und der Literatur w Mainz zawiera około 200 prac dotyczących tego zagadnienia.

38 V. Spáčil: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786...*; H. Jordánková, L. Sulitková: *Nobilitovaný městský písař a jeho společenská prestiž*. „Studia Historica Brunensia”, T. 60, 2013, z. 1—2, s. 229—239; J. Vojtíšková: *Městské kanceláře a jejich význam pro studium středověkých a raně novověkých urbánních dějin (na příkladu Čech a Moravy)*. „Mesto a dejiny”, Vol. 5, 2016, s. 28—50.

Królestwa Czeskiego, przechowywane w Pradze i we Wrocławiu. Specyfikę tych źródeł omówiono w pracach o mieszkańcach gliwickiego rynku oraz o burmistrzach Gliwic³⁹. Wiele informacji o sprawach rodzinnych pisarzy oraz o roli, jaką odgrywali w społeczeństwie, zawierają księgi parafialne, także scharakteryzowane w przywołanych już pracach. Jedną z przyczyn podjęcia opracowania urzędu miejskiego pisarza było odnalezienie zbioru nieznanymi dotąd fotokopii prawie 50 średniowiecznych i wczesnonowoczesnych dokumentów i odpisów, sporządzonych zapewne w gliwickim ratuszu lub w innych kancelariach miejskich⁴⁰. Wzbogaciły one wiedzę o słabiej do tej pory rozpoznany okresie w dziejach miasta, dając także podstawę do wysunięcia tezy o istnieniu jakiegoś niezachowanego miejskiego kopiariusza.

Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie możliwie wyczerpujących informacji o poszczególnych gliwickich pisarzach. Na podstawie różnorodnych wzmianek źródłowych starałem się opracować ich biogramy, uwzględniając pięć głównych zagadnień: pochodzenie, karierę, majątek, sprawy rodzinne oraz zachowaną spuściznę pisarską. Oczywiście, nie zawsze — z uwagi na brak zachowanych źródeł — udało się przedstawić te kwestie odpowiednio dokładnie, nie zawsze też można było zachować tę samą kolejność w poszczególnych biogramach.

W zachowanych dokumentach, księgach i zapiskach związanych z dziejami Gliwic udało się odnaleźć informacje o 14 osobach sprawujących funkcję miejskiego pisarza pomiędzy 1499 a 1744 rokiem. Wydaje się, że są to wszyscy miejscy pisarze z tego czasu. Przynajmniej od 1559 roku obserwujemy ciągłość obsady ratuszowej kancelarii. Jedynie w latach 1630—1635 pojawia się luka w informacjach o miejskim pisarzu. Zapisy w tym czasie dokonywane były przez kilka różnych osób. Możliwe, że w jednym z najtrudniejszych okresów wojny trzydziestoletniej mieszczanie po śmierci ówczesnego pisarza Jana Toszeckiego nie mogli znaleźć jego godnego następcy.

Uzupełnieniem biogramów gliwickich pisarzy przysiężnych jest zbiór tablic z wybranymi tekstami, które wyszły spod ich pióra. To zestawienie ma na celu przedstawienie duktu pisma, różnic w sposobie pisania na przestrzeni całego badanego okresu, ale także czasem różnic pomiędzy zapisami dokonywanymi przez pisarza na początku i pod koniec jego

39 P. Boroń: *Dawne Gliwice...*, s. 23—35; Idem: *Burmistrzowie Gliwic (do 1808 roku)*. Gliwice 2019, s. 14—20.

40 Idem: *Regesty średniowiecznych i wczesnonowoczesnych dokumentów...*

działalności. Różnice w rodzaju stosowanego pisma pojawiały się także przy zapisach w różnych językach. Przykładowo, Jan Frölich, na co dzień używający czeskiego neogotyckiego pisma kursywnego, w liście skierowanym do władz Krakowa użył antykwy humanistycznej. W określaniu rodzaju pisma posłużono się ustaleniami czeskiej i niemieckiej paleografii⁴¹. Gliwice były miastem Królestwa Czeskiego. Język czeski był językiem urzędowym w księstwach opolskim i raciborskim. Górnośląscy mieszkańcy utrzymywali intensywne kontakty z Czechami, a także z Rzeszą.

W trakcie prac nad przygotowaniem tej książki spotkałem się z życzliwą pomocą archiwistów z Archiwum Państwowego w Katowicach, szczególnie z oddziału w Gliwicach. W tym miejscu składam im gorące podziękowania.

41 I. Ebelová: *Klíč k novověké paleografii*. Praha 2015. Znakomity zbiór przykładów pisma używanego w Niemczech zestawiono w Staatlichen Archive Bayerns: <https://www.gda.bayern.de/DigitaleSchriftkunde/index.html> [dostęp: 7.02.2020].

Wykaz ilustracji

Fotografia 1.	Pieczęć sygnetowa Jana Frölicha (fot. Piotr Boroń)	82
Fotografia 2.	Emotikon Lorenza Pausenwackera (fot. Piotr Boroń)	122
Fotografia 3.	Emotikon Leopolda Freya (fot. Piotr Boroń)	135
Fotografia 4.	Emotikon Leopolda Freya (fot. Piotr Boroń)	135
Plan 1.	Lokalizacja domów notariuszy (ryc. Piotr Boroń)	160
Plan 2.	Lokalizacja domów burmistrzów (ryc. Piotr Boroń)	161
Tabela 1.	Czas sprawowania urzędu	156
Tabela 2.	Pochodzenie małżonek gliwickich pisarzy miejskich	156
Tabela 3.	Kariery gliwickich pisarzy miejskich	157
Tabela 4.	Majątki gliwickich pisarzy miejskich	158
Tabela 5.	Losy rodzin gliwickich pisarzy miejskich	159
Tablica 1.	Mikołaj Rachwał (pisarz książeący przebywający w Gliwicach)	164
Tablica 2.	Hannus Sołtys (ok. 1500 — ok. 1530)	166
Tablica 3.	Wacław (1530 — po 1544)	168
Tablica 4.	Asueryn (przed 1559 po 1564)	170
Tablica 5.	Walentyn Obeszło (1570? — 1590)	172
Tablica 6.	Walentyn Obeszło (1570? — 1590)	174
Tablica 7.	Benedykt Męczydusza (1590—1616)	176
Tablica 8.	Benedykt Męczydusza (1590—1616)	178
Tablica 9.	Jan Frölich (1616—1623)	180
Tablica 10.	Jan Frölich (1616—1623)	182
Tablica 11.	Jan Toszecki (1625—1630)	184
Tablica 12.	Pisarz nieznan i Jeremiasz Kopecius (1635—1649)	186
Tablica 13.	Jeremiasz Kopecius (1635—1649)	188
Tablica 14.	Jeremiasz Kopecius (1635—1649)	190
Tablica 15.	Jan Repentinus (1650—1678)	192

Tablica 16. Jan Repentinus (1650—1678)	194
Tablica 17. Lorenz Pausenwacker (1679—1706)	196
Tablica 18. Lorenz Pausenwacker (1679—1706)	198
Tablica 19. Adam Josko (1706—1730)	200
Tablica 20. Adam Josko (1706—1730)	202
Tablica 21. Leopold Frey (1730—1737)	204
Tablica 22. Leopold Frey (1730—1737)	206
Tablica 23. Tobiasz Mollerus (1737—1744)	208

Indeks osobowy

- Anna Borowa Młynarka 99, 101
Anna Mostna Młynarka 85
Asochuć Samuel 56
Asuerusowa Magdalena 48
- Barbara**, żona Kowarza 70
Bartosz Piekarz, ławnik 59
Bartosz z Pragi 10
Barwierz Jan, mieszczanin gliwicki 75
Batour Martin, mieszczanin gliwicki 107
Becke Ambrosius, mieszczanin gliwicki 169
Bedrman Jan z Starych Gliwic 165
Beem Franciszek, mieszczanin gliwicki 205
Beer Jerzy, mieszczanin gliwicki, płatnerz 108
Bethlen Gabor, książę siedmiogrodzki 80
Bielik Jan z Kornicz, starosta górnośląski 13, 23, 24, 165
Bielik Waław 24
Bierawska Zuzanna 95
Bleicher Teofil, mieszczanin cieszyński 45
Błażej Płatnerz 69
- Bolesław, książę bytomsko-kozielski 22
Bolko III, książę ziebicki 22
Brant Sebastian z Strassburga 10
Brayer (Brager) Melchior, mieszczanin gliwicki 77
But Anna 53
Bytomski Waław 110
- Carlونیus zob. Caulonius*
Cartaphilus 42
Caulonius Walentyn, proboszcz w Gliwicach, kustosz kolegiaty w Raciborzu 47
Charwatt Hynek 57
Cieślik (Tiesslik) Maciej 203
Czech Jan, burmistrz Pyskowic 63
Czech Uhnert 56
Czefli zob. Czewley
Czehman 56
Czernek Paweł 67
Czewley Friczek, ks., 38, 39
Czewley Grzegorz, ks., 39
Czewley Jan (Hannus Sołtys, Scholtz), pisarz gliwicki 31, 37—39, 149, 151, 156, 157, 158, 159, 165
Czourasek Wincenty, mieszczanin gliwicki 61

- Czucher Christian z Tarnowskich
Gór 207
- Czuepla Hans, ławnik 40
- Czyrwik Mateusz, mieszczanin
gliwicki 205
- Dindara Paweł, mieszczanin gliwicki
107
- Długonikol Jakub z Bytomia 185
- Dmuchala Paweł 94
- Dorsz Andrzej, mieszczanin gliwicki
71, 99
- Dorsz Jakub, mieszczanin gliwicki
26, 112, 201
- Dorsz Marianna 86
- Dorsz Marta 71
- Dorsz Wawrzyniec 75, 77
- Dressler Jan, mieszczanin gliwicki
116
- Dropala Jan, mieszczanin gliwicki
52, 167
- Drosdatius Walentyn, mieszczanin
gliwicki 107, 110
- Drozdatus Marcin, mieszczanin
gliwicki 120, 133
- Drozdek Bernard, mieszczanin
gliwicki, ławnik 132, 203
- Drozdek Grzegorz, mieszczanin
gliwicki 197
- Drozdek Jerzy, mieszczanin gliwicki
52
- Drozdek Urban 110
- Drozdowska Dorota 209
- Dubiel Jerzy 119
- Dubiel Jerzy 126
- Dzierzek Jerzy, burmistrz gliwicki
57
- Dzierzek Stanisław, mieszczanin
gliwicki 76, 83, 84
- Dzierzek Szymon, mieszczanin
gliwicki 115
- Ermis Jan 127, 131
- Ermis Rosina 127
- Eschenloer Peter z Wrocławia 10
- Estera, postać biblijna 42
- Eufemia, księżna 22
- Fabricius (Kowalski) Paweł, miesz-
czanin gliwicki 90, 92, 93
- Felc Barbara 48
- Felc Tobiasz, mieszczanin gliwicki,
malarz 48
- Ferdynand I, cesarz 24, 43, 78,
134
- Ferdynand II, cesarz 67
- Feter Anna z domu Frölich, zamężna
za Urbanem Lorenczem (Loren-
czowiczem) 79, 88
- Feter Jan, ks. SJ 88
- Feter Urban Lorencz (Lorenczowicz),
mieszczanin gliwicki 79,
88
- Ffoitis Merthen, ławnik 40
- Figulus Jerzy, wójt 49, 52, 83, 90
- Fikel Agnieszka 92, 93
- Fikel Henryk, mieszczanin gliwicki
89, 93, 95
- Fikel Henryk, syn Henryka 92,
93
- Fleischer Griger, mieszczanin gliwicki
169
- Foltek Franciszek 203
- Foltek Grzegorz, mieszczanin gliwicki,
radny 81, 85, 86, 191
- Foltek Jadwiga z domu Dressler
116
- Foltek Jakub, mieszczanin gliwicki
109, 112
- Foltek Jan Franciszek, burmistrz
15, 132, 139
- Foltek Justyna z domu Seeman
111
- Foltek Krzysztof, mieszczanin gliwicki
123

- Foltek Maciej, burmistrz 84, 90, 96, 98
- Foltek Melchior Alex., burmistrz 111, 112
- Foltek Paweł Alfons, burmistrz 115, 116, 155
- Foltek Paweł, mieszczanin gliwicki 93
- Foltkowa Anna 101, 117
- Foltkowa Justyna 117
- Foltkowa Marianna* 131, 138
- Foltkowa Zuzanna 138
- Freiwald Asueryn z Eisneberku, pisarz gliwicki 42—53, 55, 64, 69, 83, 92, 148, 156, 157, 158, 159, 171
- Freiwald Jerzy 47, 48
- Frey Eleonora Katarzyna 132
- Frey Ernest Erhard 131
- Frey Godfried Leopold 131
- Frey Leopold Antoni, pisarz gliwicki i tarnogórski 31, 131—136, 137, 148, 152, 156, 157, 158, 159, 205, 207
- Frey Leopold Franciszek 131
- Frey Teresa 131, 132
- Froben Johannes z Namysłowa 11
- Frölich (Frylich) Jan, mieszczanin gliwicki 79, 83, 151
- Frölich Anna z domu Stephetius 151
- Frölich Anna 85
- Frölich Anna, pv. Müller z domu Męczydusza 72, 98
- Frölich Benedykt 86
- Frölich Jakub, mieszczanin gliwicki 79, 83
- Frölich Jan Ludwik 112
- Frölich Jan pisarz i burmistrz gliwicki 13, 17, 32, 60, 72, 79—88, 91, 96, 98, 99, 101, 102, 147, 148, 151, 154, 156, 157, 158, 159, 181, 183
- Frölich Jerzy Franciszek, ks. kanonik kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu 87, 88
- Frölich Katarzyna 85, 154
- Frölich Krzysztof, mieszczanin gliwicki 85, 87, 109, 112
- Frölich Ludwik Benedykt ks. 87
- Frölich Marianna 85
- Frölich Tomasz 79
- Frölich Wilhelm ks. SJ 72, 86, 87
- Frölich Wilhelm 86
- Frölich Wincenty, mieszczanin gliwicki 60, 62, 79, 83, 85, 151
- Fryderyk II Wielki, król pruski 141, 142, 148
- Fryszka Wacław z Raciborza 92
- Galach Hans, mieszczanin gliwicki 167
- Galasske Stanke, ławnik 40, 169
- Galbierz Maciej, mieszczanin gliwicki 138
- Garbierz Bartosz, mieszczanin gliwicki 179
- Gaschin von, Jerzy Adam Franciszek, pan na Cerekwi 26
- Gdula Jakub 71
- Gdula Walentyn 71
- Gdula Zofia 71
- Gerlic Henryk, ks.* 28, 100
- Gerstmann Martin, bp wrocławski 46
- Gieczka Jakub, mieszczanin gliwicki 96
- Gieczka Jan, mieszczanin gliwicki 81
- Gieczka Salomea 48
- Gieczka Szymon 112
- Gierałtowska Dorota 197
- Gierałtowska Katarzyna 197
- Gierzuch Anna 52, 75
- Gierzuch Jan 75

- Gierczuch Jerzy, mieszczanin gliwicki
61, 102, 189
- Gierczuch Kacper, mieszczanin
gliwicki 74, 75, 83
- Gierczuch Krzysztof, mieszczanin
gliwicki 107
- Gierczuch Lorentz, mieszczanin
gliwicki 110
- Gierczuch Mikołaj 195
- Gierczuch Teresa z domu Repentinus
106
- Gierczuch Urban, wójt gliwicki
28, 74, 75, 126
- Gierczuch Wincenty 95
- Gierczuch z domu Repentinus, sv. Pe-
truzela Teresa 106, 107, 110
- Gilder Jan 127
- Gilder Zuzanna 127
- Gilner Paweł, kantor 125
- Gitzler Johann z Raciborza 112
- Giza Szymon, radny 96, 109
- Gleycher Bertold (Gertold), wójt
gliwicki 22
- Głodny Jan, mieszczanin gliwicki
193
- Głodny Marcin 199
- Goczał Bartłomiej, mieszczanin
gliwicki 95, 101
- Goczał Jerzy, mieszczanin gliwicki
131
- Goczałka Marianna 101, 105
- Göczka Jakub, mieszczanin gliwicki
51
- Göczkowa Dorota 51, 95, 98, 187
- Goldman Stanisław, mieszczanin
gliwicki 99
- Goli Jan de Czuchow (lub Chudów)
86
- Gonczonek Ludwik 41
- Gorczyca Mrazek 65, 75
- Gorczyca Tomasz 65
- Grochut Jan, mieszczanin bytomski
94
- Grodziecka Ludmiła 45
- Groslik Jan 75
- Grzanka Jan, mieszczanin gliwicki
59
- Grzanka Marcin, wójt 58, 59
- Grzegorz z Sobiszowic, młynarz
37
- Gut Paweł 103
- Habsburg Karol arcyksiążę, ksią-
żę burgundzki, biskup Brixen
i Wrocławia 46*
- Habsburg Maksymilian, arcyksiążę
57
- Hagen Gottfried z Kolonii 10
- Hajok Jan 140
- Halatsch Paul Georg, pisarz gliwicki
142*
- Han Zygmunt 119
- Hanusz Sołtys, zob. Jan Czewley.
- Hauck Adam, zarządca dóbr klasz-
toru cystersów w Rudach 31,
105
- Hayn Michał, ks. 167
- Henryk, książę jaworski 30*
- Henryk, książę ziębiński i kozielski,
hrabia kłodzki 21, 24
- Hepner Wigand, mieszczanin gliwicki
12
- Hiltscher Jerzy 110
- Hola Anna z domu Przyszowska, pri-
mo vot Trachowa 52, 75, 85,
86, 92, 108
- Hola Anna z domu Trachowna
108
- Hola Dorota 82, 183
- Holdan Jerzy, wójt 106
- Holly Jerzy z Leboszowic 98
- Holly Jerzy z Ponięcic na Pilchowicach
82
- Holy Jerzy Młodszy z Ponięcic i na
Pilchowicach 183

Holy Jerzy z Ponięć i na Przyszowicach 108
Hoon Melchior, mieszczanin gliwicki 205
Horczycka Anna 69
Horczycka Dorota 69
Horczycka Katarzyna 79
Horczycki Andrzej ks. 69, 70
Horczycki Jan 69
Horczycki Jerzy 70, 71
Horczycki Karol 70
Hornik Jan z Hornia i na Radzionkowie 58
Husy (Gąska) Walentyn, mieszczanin gliwicki 52, 92, 93

J
Jacobi Adam Christoph z Drezna 10
Jan dziedziczny wójt z Gliwic 12
Jan II Dobry, książę opolski i raciborski 23, 24, 25, 37, 43, 78
Jan IV, książę oświęcimski i gliwicki 13, 23, 139
Jan Stary Organista 49, 169
Jan z Cieszyna, „procurator” 12
Jan z Gliwic, dominikanin i inkwizytor 30
Jan z Gliwic, sekretarz ziemski ks. Henryka jaworskiego 30
Jan, pisarz gliwicki 13
Jaroszski Jerzy z Jaroszowa i na Dobieszowicach 58
Jaskier Mikołaj z Krakowa 10
Jaworniczka Zofia, z domu Foltek 127, 131
Jawornik Jerzy, mieszczanin gliwicki 127, 205
Jendryian Jan, mieszczanin gliwicki 197
Jendrykowa Katarzyna 58
Jerin Andrzej, bp wrocławski 134
Josko (Joschko) ks. Karol 126

Josko Adam Jan Augustyn, pisarz gliwicki 31, 32, 125—130, 134, 137, 147, 152, 156, 157, 158, 159, 201, 203
Josko Anna Marta 127
Josko Franciszek ks. 125
Josko Maria Florentyna 127
Józef I, cesarz 115

K
Kaliwoda Wincenty, mieszczanin gliwicki 58
Kalusowa Anna 126
Kamensky Jan 165
Kaszuba Jakub 132
Kaszuba Mateusz 112
Kaszuba Walentyn, mieszczanin gliwicki 83
Kawka Bartosz 68, 94
Kawkowa Anna 92
Kiczka Marcin, burmistrz 116, 117
Kiczkowa Agnieszka 117
Kirschner Mathes, mieszczanin gliwicki 169
Kiwal Matys 98, 187
Klecha Jan, wójt 81, 84, 96
Klechiusz zob. Klecha
Klimaneczyk Adam 86
Klimaneczyk Anna 86
Klimaneczyk Wincenty 86
Klimania Franciszek, mieszczanin gliwicki 205
Klimania Grzegorz 110
Klonowic Sebastian Fabian z Lublina 10
Kloss Jan, mieszczanin gliwicki 112
Kloss Jerzy, mieszczanin gliwicki 96
Klossek Mateusz, mieszczanin gliwicki 99, 101
Kniejski Olgierd 142
Kochcicki Andrzej z Kochcic 80

- Koczurek Anna z domu Strach 109
- Kokott Tomasz, mieszczanin gliwicki 58
- Koldin Paweł Krystian 10
- Konrad II, książę oleśnicki 22
- Konrad III, książę oleśnicki 23
- Konrad IX Czarny książę oleśnicki 13
- Kopcius Anna 101
- Kopcius Franciszek 101
- Kopcius Jadwiga 99, 101
- Kopcius Jakub 99, 101
- Kopcius Jeremiasz, pisarz gliwicki 97—102, 103, 148, 149, 156, 157, 158, 159, 187, 189, 191
- Kopcius Katarzyna 101
- Kopcius Walentyn 101
- Koska Jakub, mieszczanin bytomski 64
- Koska Krystyna z domu Męczydusza 64, 73, 75
- Kosmal Adam wielki młynarz 119
- Kozieł Jan, mieszczanin gliwicki 58, 59
- Kozyrka Krzysztof, mieszczanin gliwicki 107, 108
- Kozyrka z domu Repentinus Krystyna 105, 106, 107, 108
- Kratochwila Dorota z domu Larysz 116
- Kratochwila Jerzy, mieszczanin gliwicki 110, 116
- Kratochwila Walentyn, mieszczanin gliwicki 112
- Kraus Jan Kacper, wójt 127
- Krieger Jadwiga 47, 48, 50, 52
- Krieger Marcin, mieszczanin gliwicki 47, 48, 49, 50, 52, 74
- Krokiarcke George, ławnik 40
- Krokierok Jerzy, mieszczanin gliwicki 69
- Krokiesch Jerzy 86
- Krzysztof, służący Jana Repentinusa 154
- Kubicza Franciszek 126
- Kubicza Paweł, mieszczanin gliwicki 203
- Kucias Mathus 118, 119
- Kuczera Tomasz 110
- Kudlaczyk Krzysztof, mieszczanin gliwicki 106
- Kudlaczykowa Ewa 106
- Kulka Katarzyna 59
- Kulka Stanisław, mieszczanin gliwicki 59
- Kurschner Mathes, ławnik 40
- Kusnitius Jerzy Franciszek, burmistrz Bytomia 31, 105
- Kuznik Jan 84, 99, 112
- Kuźnik Franciszek, kasjer miejski 199
- Kydon Andrzej 169
- Łabęczka Zofia 92
- Labucki Jakub, mieszczanin gliwicki 44, 171
- Labucki Jan, mieszczanin gliwicki 46, 58
- Labuczki Grzegorz, mieszczanin gliwicki 38, 167
- Laczno Błażej z Bytkowa 165
- Laczno Jan 165
- Larysz Andrzej, mieszczanin gliwicki 116, 155
- Larysz Anna sv. Dressler 116, 155
- Larysz Jerzy, mieszczanin gliwicki 116
- Larysz Marianna 86
- Laryszowa Marianna 69
- Lebek Józef, mieszczanin gliwicki 132
- Lednicz Jan 132
- Ledwoch Adam 99

Ledwoch Jerzy, mieszczanin gliwicki 209
 Ledwoch Szymon 203
 Lempart Mechior 139
 Lepper (Lepher) Krzysztof, cieszyński konwisarz 45
 Leysthen Daniel, wójt Bytomia 102, 189
 Lhotski Jan z Lhoty 45
 Löbel Salomon 139
 Loryn Jerzy, mieszczanin gliwicki 65, 84

M
 Maciej Korwin, król węgierski 23, 24
 Magdalena Rymarka 70
 Magiera Marcin wójt 83, 96
 Magiera Walentyn 90, 94
 Maj Anna Blandina z domu Miller 86
 Maj Tobiasz burmistrz 84, 86, 91, 98, 99, 112
 Maksymilian II, cesarz 78
 Maleczka Warzyniec, mieszczanin gliwicki 112
 Maleczka Wawrzyniec 99
 Mandel Jerzy, organista, burmistrz gliwicki 26, 66, 67, 77, 78, 80, 83, 85, 177
 Marcin z Krywałdu, wójt gliwicki 22
 Mazurek Asuerus 52
 Mendrkowa Ewa 70
 Meniger Stentzel z Meningu na Kopnicy 58
 Meridies Anna z domu Pausenwacker 116, 117, 118
 Meridies Michał, mieszczanin gliwicki 117, 120, 123
 Meridies Tomasz, mieszczanin gliwicki 117, 118, 119
 Meridies, Wincenty, ks. 75, 76
 Mertko Wojciech 75

Mertkowa Ewa 85, 86
 Methudius (Strach) Krzysztof, ks. dziekan ostrawski 64
 Męczydusza Anna 63, 73
 Męczydusza Dorota z domu Staffek 69, 73
 Męczydusza Horczycki Benedykt, pisarz i radny 13, 26, 32, 63—78, 80, 81, 94, 95, 111, 121, 147, 148, 151, 154, 156, 157, 158, 159, 177, 179
 Męczydusza Nikodem, mieszczanin gliwicki 73, 75, 84
 Męczydusza Stanisław, burmistrz pyskowicki 64, 73
 Męczydusza Tomasz, wójt pyskowicki, mieszczanin gliwicki 63, 64, 73
 Miarka Jerzy, mieszczanin gliwicki 76, 90
 Michalinus Jan 51
 Michalinus Jerzy, mieszczanin gliwicki 96
 Michalski Jerzy, mieszczanin gliwicki 139, 203
 Michałek Walentyn, burmistrz gliwicki 67, 80, 81, 86
 Miczał Paweł, burmistrz 114, 122, 149
 Midlarczik Petr 41
 Mientus Jan, mieszczanin gliwicki 112
 Mierzwa Benedykt z Wójtowej Wsi 71
 Mikołaj II, książę opolski 23
 Mikołaj Krejczy, radny 58, 59
 Mikulka Jan, mieszczanin gliwicki 179
 Mokrski Mikołaj z Mokrej 24
 Mollerus Anna Eufemia 138
 Mollerus Rozalia z domu Reisner 138, 139, 155

- Mollerus Tobiasz Józef, pisarz gliwicki 15, 31, 132, 137—143, 148, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 209
- Morawa Hans, mieszczanin gliwicki 167
- Müller Daniel 72, 86
- Müller Jerzy 86
- Müller Paweł, mieszczanin gliwicki 72, 86
- Mytek Wawrzyniec 75
- Naslonko Marcin, mieszczanin gliwicki 73
- Niedźwiadek Błażej 187
- Niedźwiadek Dorota 187
- Niedźwiadek Paweł 187
- Niepaska Dorota 165
- Niepaski Jan z Sobiszowic i Żernik 165
- Niepaski Wacław z Sobiszowic 24
- Nierzand Hansel, mieszczanin gliwicki 58
- Nieslonkowa Jadwiga 73
- Niesyto Paweł Bernard, radny, poczmistrz 123
- Niesyto Paweł, mieszczanin gliwicki 107, 110
- Niesyto Walentyn, mieszczanin gliwicki 96
- Nietzsche Benno* 13, 46, 47, 51, 142, 191
- Nolik Jan 95
- Nolik Krzysztof 126
- Novatius Jakub 100
- Novatius Paweł ks., proboszcz w Łąbędach 100
- Nowaczyk (Novatius) Katarzyna 100, 195
- Nowaczyk (Novatius) ks. Franciszek Karol, protonotariusz apostolski i prepozyt w Raciborzu 100
- Nowaczyk Szymon 100
- Nykoss George 167
- Obeszło Bartłomiej 61, 62
- Obeszło Elżbieta 60, 61, 62
- Obeszło Helena 61, 62
- Obeszło Joachim 62
- Obeszło Katarzyna 61, 62
- Obeszło Maksymilian 60, 61, 62
- Obeszło von Levenfeldt Andrzej z Ołomuńca 54, 55
- Obeszło Walentyn pisarz i burmistrz gliwicki 13, 28, 39, 54—62, 66, 78, 148, 156, 157, 158, 159, 173, 175, 177, 179
- Ogórek Michał, mieszczanin gliwicki, krawiec (kreytzy) 61, 65, 83, 126
- Ogórkowa Zofia 51
- Ohm Januszowski Wacław 31, 105, 149
- Olitorius Jakub z Raciborza 100
- Oppersdorf von Franciszek Euzebiusz 143
- Oppersdorf von Franciszek, starosta 105
- Oppersdorf von Jan Jerzy 143
- Oppersdorf von Jan, starosta górnośląski* 43
- Oprząłka Wawrzyniec, mieszczanin gliwicki 93
- Organiścina Anna 49
- Organiścina Dorota 49
- Orzeska Elżbieta 92
- Orzeski Jeremiasz 92
- Otiessy Andrzej, mieszczanin krakowski lub kleparski 82, 181
- Otrembnik Antoni z Tarnowskich Gór 207
- Otrzebowski Mikołaj 114
- Ożegowski Paweł, mieszczanin gliwicki 205

- Paprowa Anna 38
 Pastorinus Melchior ks. 86, 92
 Patosz Krzysztof 112
 Pausenwacker Agnieszka 117
 Pausenwacker Andrzej, mieszczanin z Ujazdu 113
 Pausenwacker Anna z domu Larysz 117, 118, 119, 120, 124, 155
 Pausenwacker Anna 117
 Pausenwacker Wacław, ks., proboszcz w Warszowicach 113
 Pausenwacker Lorenz Franz, pisarz gliwicki 104, 113—122, 124, 126, 135, 137, 147, 149, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 197, 199
 Pausenwacker Marianna 113
 Pausenwacker Teresa 117, 118, 120
 Pausenwacker Weronika 117, 118, 119
 Peisker Helena 203
 Petricius Katarzyna 72
 Petruzela Grzegorz, mieszczanin gliwicki 107, 110
 Petruzela Jan, wójt 107, 112
 Peutinger Konrad z Augsburga 10
 Philippi Regina 92
 Piandlicius Agnieszka 193
 Piandlicius Augustyn Jerzy ks., proboszcz gliwicki 99, 101, 193
 Piaseczny Andrzej 95
 Piechoczek Jan 112
 Piechon Lorentz 112
 Piechon Maciej Franciszek 112
 Piechutowa (zapewne Piechotowa) Dorota 106
 Pietras Agnieszka 40
 Pietras Szymon, mieszczanin gliwicki 40
 Pilleator alias Bynkyl Michał 23
Pilnáček Josef 48, 51
 Piotr ks. pleban gliwicki 30
 Pipelius Jerzy, mieszczanin gliwicki 51, 191
 Pipelius Jakub Franciszek, ks. 111
 Pisarczyk Jan 32
 Pisarka Katarzyna 97
 Pisarka Magdalena 97
 Plener Anna Rosalia 123
 Plener Jan, pisarz gliwicki 115, 121, 123, 124, 156, 158, 159
 Pochossepoczowa Magdalena 69
 Podgolowa Beata, żona Stanisława Rudzkiego 12, 30
 Podgórski Szymon 42, 49
 Polewczik Tomasz 203
 Południe Adam 72, 93, 94, 95
 Południe Dorota, z domu Toszecka, sv. Oprzałka 93, 94, 95
 Poncjusz Piłat 42
 Postrzygacz Wilhelm, mieszczanin gliwicki 93
 Postrzygaczka Anna 92
 Powroźnik Krzysztof, mieszczanin gliwicki 97
 Powroźnik Zuzanna 97
 Prays (Preiss) Daniel 57
 Prokop Masarz 64
 Prokop z Pragi 10
 Przedbor Adam z Wielkich Paniów 134
Przemysław, książę oświęcimski i toszecki 22
 Psik (Pisetius) Marcin, burmistrz 106, 112, 116
 Pykler (Pückler) Balczer z Niemodlina 57
 Rachwał Mikołaj, pisarz książęcy z Gliwic 13, 165
 Radoń Zofia 95
 Ramscha Jan z Kopenicy 165
 Ramscha Mikołaj, starosta toszecki 165

- Ramss Grzegorz, mieszczanin gliwicki 167
- Ramss Wincenty 61
- Redern von Friedrich, pan na Wyszonowicach koło Wiązowa na Dolnym Śląsku 63
- Redern von Georg Friedrich 63
- Regulinus Dorota 73
- Regulinus Piotr, radny 49, 72, 73, 81, 90, 91, 93, 96, 98, 109, 112
- Reguła Wawrzyniec, wójt gliwicki 26, 49, 50, 66, 67, 69, 78, 177
- Reisner Ernest burgrabia w Pilchowicach 138, 155
- Reisner Zuzanna 138
- Reiss Kacper Henryk 201
- Reiss Zuzanna 127
- Repentina Katarzyna 107
- Repentinus Anna z domu Walter, sv. Beer 106, 107, 108, 109, 110, 111
- Repentinus Anna 105
- Repentinus Jakub Teodor 105, 106
- Repentinus Jan Chryzostom, pisarz gliwicki 13, 103—112, 114, 121, 128, 140, 147, 149, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 193, 195
- Repentinus Jan Teofil 105, 106, 107, 110
- Repentinus Johann Christoph notariusz ze Stralsundu 103
- Repentinus Marianna 105, 106
- Repentinus Melchior 106
- Repta Waclaw 51
- Rogojski Jan z Paniów 102
- Rokita Jan Młodszy 61, 83
- Roth Stephan z Zwickau 10
- Rothe Johannes z Eisenach 9
- Rottenberk Mattyass z Kietrza i Dzierżysławia i na Samborowicach 58
- Rudolf II, cesarz 25, 26, 28, 51, 55, 134
- Rudzka Marta 22
- Rudzki Jan, wójt gliwicki 22
- Rudzki Stanisław, wójt gliwicki 12, 22
- Rymarz Matys 71
- Rzeznitius Sebastian, ks., proboszcz gliwicki 92
- Sadło Jakub, mieszczanin gliwicki 167
- Sadło Zofia 167
- Sadowsky Jan 165
- Samuel Żyd 104
- Schneider Nykel, mieszczanin gliwicki 167
- Scholtz Hans, mieszczanin gliwicki 38
- Schönfuss Krzysztof, radny 122, 149
- Szulowa Marianna z Tarnowskich Gór 207
- Schulte Lambert Wilhelm 51
- Schuster Casper, mieszczanin gliwicki 40, 41, 169
- Schuster Hans, mieszczanin gliwicki 49, 169
- Schwarzckugel Nikel, wójt gliwicki 41, 169
- Scodonius Andrzej, ks., proboszcz leśnicki 70, 86, 101, 191
- Szczecki Jan, landwójt 90, 105, 106
- Sedlarz Jerzy, mieszczanin gliwicki 84
- Seeman Jerzy 111
- Senckteller Grzegorz 199
- Senckteller Kacper 199
- Senckteller Katarzyna 199
- Sendecius ks. Jan Ludwik 109
- Sękowski Roman 142
- Siekierka Waclaw z Sieczyc 95

- Skarda Anna z domu Pipelius, pv.
Szpaczek 111
- Skarda Mikołaj burmistrz 104,
111, 112
- Slenczka Andrzej, mieszczanin
gliwicki 52
- Sładownik Szymon 75
- Smetana George, ławnik 40
- Smissek Jadwiga 64
- Smissek Marcin 64
- Smolczerowska Temerowa Anna
109
- Sobel Andrzej, mieszczanin gliwicki
117, 120, 139, 205
- Sobel Anna Helena z domu Polkowa
139
- Sobel Grzegorz, mieszczanin gliwicki
117, 123
- Sobel Leopold ks. proboszcz w Pil-
chowicach 117
- Sobelius Jerzy, wójt gliwicki 52,
81, 90, 96, 99, 110, 112, 195
- Sobelius Wawrzyniec, mieszczanin
gliwicki 107, 197
- Sokoł Andrzej A. 112
- Solarz Szymon 167
- Sołtys Hannus, zob. Jan Czewley.
- Spengler Lazarus z Norymbergi
10
- Spyra Michał 110
- Spyra Michał 119
- Ssielerzowsky Wacław 165
- Ssmłczer Maciej 56
- Ssolcz Peter z Tarnowskich Gór
175
- Staffek Andrzej, radny 34, 56, 69,
71, 73, 154
- Staffkowa Dorota 85, 86
- Stanieja Paweł z Toszka 89, 95
- Stephetius Krzysztof, ks. 69
- Stephetius Krzysztof Teofil 71
- Stephetius Jan, ks. 68, 69, 70, 75,
76, 87, 89
- Stephetius Jerzy, ks. 68, 69
- Stephetius Marcin, ks., archidiakon
opolski 71
- Stephetius Teofil, syn Wawrzyńca
70
- Stephetius Wawrzyniec, burmistrz
gliwicki 66, 67, 69, 71, 77,
78, 80, 83, 85, 92, 126, 151, 154,
177
- Strach Andrzej Aloizy 114
- Strach Grzegorz, mieszczanin gliwicki
56, 57
- Strach Jerzy, mieszczanin gliwicki
79, 83
- Strach Marcin, mieszczanin gliwicki
185
- Strach Melchior, mieszczanin
gliwicki 59, 73, 185
- Straszek Jan, mieszczanin gliwicki
64, 65
- Straszek Regina z domu Męczydusza
64, 73, 76, 85, 86
- Streycher Adrian, mieszczanin
gliwicki 52
- Strzoda Marcin, burmistrz 59,
60, 65, 66, 78, 177, 185
- Strzoda Melchior 77, 126
- Swoboda Albert, mieszczanin
gliwicki 112
- Syбота Jan 75
- Szafarczyk (Otk) Walentyn, miesz-
czanin gliwicki 52, 61, 62
- Szafarczyk Franciszek, mieszczanin
gliwicki 123
- Szafarczyk Ludwik 123
- Szeliga Stanisław 51
- Szkoda Anna 84
- Szoff Jan 126
- Szolc Jerzy landwójt 90
- Szombierska Marianna 132
- Szombierski Jan 75
- Szombierski Mateusz, mieszczanin
gliwicki 132, 152

- Szombierski Paweł alias Hajok 139
- Szpaczek Walentyn, mieszczanin gliwicki 111
- Szpak Jerzy 112
- Szpaniel Błażej, mieszczanin gliwicki 181
- Szramek Szymon, mieszczanin gliwicki 85
- Szultz Anna 123
- Szultz Jan, mieszczanin gliwicki 205
- Szultz Mikołaj, mieszczanin gliwicki 124
- Szypuła Jerzy 126
- Ślusarz Urban, mieszczanin gliwicki 62, 185
- Talkenberg Hynek z Tietierzina 64
- Tantzik Grzegorz, mieszczanin gliwicki 65, 85, 92
- Tantzik Jerzy 83
- Tantzik ks. Jan, proboszcz z Tršić koło Ołomuńca 83, 85, 154
- Teichmann Franz Lorentz 143
- Teleczy Walentyn, mieszczanin gliwicki 44*
- Thebesius Georg z Legnicy 11
- Tomasz, sędzia nadworny 13
- Tomaszek Szewc, mieszczanin gliwicki 76
- Tomaszkowa Anna 69, 75, 92
- Topfer Wenczel, mieszczanin gliwicki 40
- Toszecka Zofia, z domu Zlyden, pv. Fikel 89, 92, 93, 154
- Toszecki Andrzej 89, 92, 93
- Toszecki Jan, pisarz gliwicki 16, 32, 81, 89—96, 97, 147, 151, 154, 156, 157, 158, 159, 185
- Toszecki Jan, syn Jana 92
- Toszecki Krzysztof 92
- Trachowa Barbara 86
- Trubacz Jan 41
- Tuchmacher Maciej (Mathes, Moczten), mieszczanin gliwicki 167
- Twardawa Grzegorz, mieszczanin gliwicki 93
- Tyrluch Melchior, mieszczanin gliwicki 112, 116
- Tyrluch Zofia z domu Larysz 116
- Uher Tomasz Franciszek, wójt 209
- Wacław, pisarz gliwicki 40, 41, 50, 156, 157, 158, 159, 169
- Walentyn, służący Jana Repentinusa 154
- Walter Agnieszka 84
- Walter Dorota z domu Kloskowna 106
- Walter Elżbieta, z domu Skarda 111
- Walter Jan, mieszczanin gliwicki 106, 107
- Walter Jerzy Wawrzyniec, mieszczanin gliwicki 203
- Walter Jerzy, archidiakon opolski 70
- Walter Krzysztof, mieszczanin gliwicki 84, 111, 155, 193
- Walter Renata z domu Reisner 140, 155
- Walter Szymon F., radny 134, 155
- Walter Walentyn, młynarz z Borowego Młyna 106, 109, 154
- Walter Wawrzyniec, radny 123
- Wardenga Wenczel, mieszczanin gliwicki 40, 167
- Welczek von baron Bernard z Łąbąd 138*

- Welczek von baron Jan z Łabęd* 104
- Welczek von Jan baron z Rydułtów 126
- Welczek von Marianna 99, 101
- Wiącek Szymon* 34
- Wierzyk Wawrzyniec 71
- Wilczek Jan z Ornontowic 86
- Wilhelm z Pernstajnu 23, 78
- Winkler Błażej z Poznania 10
- Winkler Jakub 71
- Wirzik Anna z domu Stephetius 69, 70, 71
- Wirzik Franciszek, ze Schweinsdorfu i na Łanach 71, 72
- Wirzik Jadwiga 72
- Wirzik Jan 67, 68, 69, 71, 77
- Wirzik Kacper, burgrabia opolski 72, 76
- Wloka Jan, burmistrz 123
- Władysław Jagiellończyk, król czeski i węgierski 23
- Władysław, książę opolski i raciborski 21
- Wolarz Adam, mieszczanin gliwicki 94
- Woltins Stenczel, mieszczanin gliwicki 40
- Woytowa Anna 70
- Wrona Jan, mieszczanin gliwicki 49, 169
- Wrona Małgorzata 49, 169
- Wronka Elżbieta 58
- Wronka Jerzy, mieszczanin gliwicki 58
- Wujek, ks. Jakub 90
- Wurm Nikolaus 12
- Wyskorz Jakub 75
- Zajęc (Zagicz) Jan**, mieszczanin gliwicki 52, 75
- Zajęc (Zagicz) Mikołaj, mieszczanin gliwicki 52, 68
- Zasius Ulrich z Freiburga 10
- Zegar Matys, mieszczanin gliwicki 119
- Zembal Jan 126
- Zetritz von Friedrich 24, 25, 43, 55
- Ziaja Jan, syn Wojciecha 80
- Ziaja Katarzyna z Sobiszowic 61
- Ziaja Paweł, syn Wojciecha 80
- Ziaja Szymon, syn Wojciecha 80
- Ziaja Wojciech 80
- Ziegan (Czegan) Jan z Słupska 165
- Zima Mikołaj, mieszczanin gliwicki 115
- Zlidenia Wawrzyniec 72
- Zlyden Matys (Zlidenia, Zliden) 57, 91, 92
- Zlyden Zofia z domu Kapusta 91, 92
- Zlyden Zygmunt młynarz 52, 83, 85, 92
- Zmesskal Piotr z Domanowic i na Brzezince 59, 173
- Zofia, matka Melchiora Repentinusa 106
- Zorawski Marcin, mieszczanin gliwicki 70
- Zylka Piotr, mieszczanin gliwicki 112
- Zyska (Zysska) Jerzy, mieszczanin gliwicki 72, 81, 86, 181
- Zyska Barbara z domu Powąska 72
- Zyska Matys, mieszczanin gliwicki 58, 59, 69, 126
- Zyska Walentyn, mieszczanin gliwicki 70

Piotr Boron

People and Writing
The Gliwice City Hall Clerks
Who Kept Records until the Year 1744

S u m m a r y

Gliwice is a rare example of an Upper Silesian city whose City Hall records for the early modern period are mostly intact. The present study on the Gliwice City Hall clerks presents particular issues that running a municipal administrative office in Upper Silesia involved when the region was under the rule of the House of Habsburg. Fourteen biographical accounts about the clerks who kept records in the city between 1500 and 1744 are presented in the work. Each of those summaries pays especially close attention to the following five issues: a given clerk's origins, his professional career and output in terms of keeping records, as well as his family and personal wealth. The first chapter provides the then legal grounds for the Gliwice City Hall and its administrative office's functioning. Towards the end of the book, there has been presented a collective portrait of the said city clerks. What has been underscored are lengthy periods for which they held their posts, usually about 20—25 years, which testified to the position's stability in the Gliwice City Hall. There have also been some differences pointed out, particularly in personal wealth, between clerks originating from Gliwice and those who arrived from outside the city. Moreover, the career trajectories of clerks active before the Thirty Years' War were markedly different from those active later on. For the former group, the post at the City Hall with its scrivener's responsibilities was merely the beginning of the proper administrative career. Two of their representatives attained nobility, and other two became the city mayors. For the latter group, however, namely for those active after the Thirty Years' War, the administrative post at the City Hall meant the peak of their career.

The supplement to the study consists of the tables providing examples of the discussed clerks' (the Gliwice notary publics') official writings. The selected documents, in some cases single and in other a few, were penned by each of the discussed clerks. It might help in identifying hitherto unknown or unidentified documents.

K e y w o r d s

city history, municipal clerk, medieval and early modern urban administrative structure, history of Silesia

Piotr Boron

Menschen und Schreiben Gleitwitzer Stadtschreiber bis 1744

Zusammenfassung

Gleitwitz ist eine der wenigen Städte in Oberschlesien, die über gut erhalten gebliebene Akten für die frühe Neuzeit verfügt. Die Studie über die Gleitwitzer Stadtschreiber sollte die Probleme der Funktionsweise der Stadtkanzlei in Oberschlesien unter der Herrschaft der Dynastie der Habsburger in diesem Land aufdecken. In der Arbeit werden die Biografien von 14 Stadtschreibern präsentiert, die zwischen 1500 und 1744 in der Stadt tätig waren. Jede Biografie konzentriert sich auf fünf Aspekte: Herkunft, Karriere und Nachlass des Schriftstellers sowie dessen Familie und Vermögen. Das erste Kapitel behandelt die Rechtsgrundlagen für die Arbeitsweise des Gleitwitzer Magistrats und die Aktivitäten der Stadtkanzlei. Zum Schluss wird ein Versuch unternommen, ein kollektives Bild von Stadtschreibern zu zeichnen. Das Augenmerk richtet sich auf lange Amtszeiten — normalerweise zwischen 20 und 25 Jahren, was von der Stabilität der Arbeit im Rathaus von Gleitwitz zeugt. Beleuchtet werden ebenfalls die Unterschiede in der Eigentums- und Familiensituation von Schreibern, die aus Gleitwitz stammten, und von denjenigen, die von außen kamen. Unterschiedlich waren auch die Karrieren der vor dem Dreißigjährigen Krieg und danach tätigen Schreiber. Für die Vertreter der ersten Gruppe war die Arbeit als Schreiber im Rathaus oft ein Beginn ihrer Beamtenkarriere. Zwei dieser Personen wurden in den Adelsstand erhoben und zwei andere wurden zum Bürgermeister in der Stadt ernannt. Für die zweite Gruppe, die nach dem Dreißigjährigen Krieg tätig war, bedeutete die Arbeit im Rathaus die höchste Würde.

Ergänzt wird die Arbeit durch die Tabellen mit Handschriftbeispielen von Gleitwitzer Notaren. Ausgewählt werden ein Dokument oder manchmal auch ein paar Dokumente, die aus der Feder jedes Schreibers stammen. Dies kann es ermöglichen, die Schrift in unbekanntem oder noch nicht identifizierten Dokumenten kennen zu lernen.

Schüsselwörter

Geschichte der Städte, Stadtschreiber, mittelalterliches und frühneuzeitliches Stadtsystem, Geschichte Schlesiens

Piotr Boroní

Lidé a písmo

Měštští písaři z Glivic do 1744 roku

Shrnutí

Glivice¹ to je jedno z mála měst Horního Slezska, které vlastní dobře zachovalé listiny z raně novověkého období. Příspěvek o glivických městských písařích má představovat problematiku, jak fungovala městská kancelář na Horním Slezsku v období, kdy na tomto území vládla dynastie Habsburků. V předmětné práci se čtenář může seznámit se 14 biogramy městských písařů, kteří působili ve městě v časovém rozmezí od 1500 do 1744 roku. V každém biogramu byla soustředěna pozornost, týkající se pěti základních otázek: původ písaře, jeho kariéra a spisovatelská pozůstalost (dědictví včetně s jeho odkazem), rodina a majetek. V první kapitole byly prezentovány právní základy působnosti glivického magistrátu a jiné uskutečňované činnosti městské kanceláře. V závěrečné části práce je znázorněna ukáзка náčrtu souhrného portrétu městských písařů. Poukázáno na dlouhé období plnění úřednických funkcí — obyčejně to trvalo 20—25 let, co rozhodně ovlivňovalo pracovní stabilitu v glivické radnici. Provedeno také rozbor týkající se rozdílností majetků a rodinných situací písařů, pocházejících ne jenom z Glivic, ale také těch, kteří přijeli zvenčí. Růzrorodé byly také kariéry písařů působících před třicetiletou válkou a také těch, kteří působili zde později. Práce v radnici pro reprezentanty první skupiny — tedy pro kopisty textů — byla často začátkem úřednické kariéry. Z těchto zmíněných osob dvě dokonce získaly šlechtictví a dvěma osobám se podařilo být primátorem města. Pro druhou skupinu, která po třicetileté válce působila v Glivicích, provozovaná práce v radnici byla pro tyto lidi nejvýše získanou důstojností.

Doplněním vědecké studie jsou tabulky, představující úřední dokumenty glivických notářů. Ukázáno buď jeden nebo více dokumentů, které byly napsané perem každého z popisovaných písařů. Pomůže nám to identifikovat písmo neznámých nebo ještě neidentifikovaných dokumentů.

Klíčová slova

dějiny měst, městský písař, zřízení středověké a novověké města, dějiny Slezska

1 Toto toponymum — jako zeměpisné vlastní jméno — existuje v různých lexikálních podobách. Můžeme ho nechat v původní polské jazykové verzi *Gliwice*, nebo použít slezské nářečí *Glywicy*, případně německý výraz *Gleiwitz*. Následně jsou známy počeštěné formy *Hlivice* nebo *Glivice* (ten poslední uvedený lexém bude používán v českojazyčném shrnutí — připomínka překladatele L.H.).

Na okładce fotografie pieczęci rady miejskiej w Gliwicach.
(Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Katowicach, Oddział Gliwice).

Fot. Piotr Boroń

Redaktor

Olga Nowak

Korektor

Joanna Zwierzyńska

Projektant

okładki, układu typograficznego oraz łamanie

Paulina Dubiel

Redaktor inicjujący

Przemysław Pieniążek

Nota copyrightowa obowiązująca do 28.02.2023:

Copyright © 2022 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzymyamy otwartej nauce

Od 1.03.2023 publikacja dostępna na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowa (CC BY-SA 4.0).

Wersja elektroniczna zostanie opublikowana w formule wolnego dostępu

w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego www.rebus.us.edu.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-9726-7577>

Boroń, Piotr

Ludzie i pismo : gliwicy pisarze miejscy do

1744 roku / Piotr Boroń. - Katowice :

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2022

<https://doi.org/10.31261/PN.3965>

ISBN 978-83-226-3926-9

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3927-6

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Liczba arkuszy drukarskich 15,0. Liczba arkuszy wydawniczych 13,5. PN 3965. Cena 84,90 zł (w tym VAT). Publikację wydrukowano na papierze **Munken Pure** 100 g / m², vol. 1.13. Do składu użyto krojów pisma **Antykwa Toruńska** (autorstwa Janusza Mariana Nowackiego) oraz **Karmina** i **Karmina Sans** (autorstwa Veroniki Burian & José Scaglione / TypeTogether). Druk i oprawę wykonano w drukarni Volumina.pl

Daniel Krzanowski (ul. Księcia Witolda 7—9, 71-063 Szczecin)

Patronat

nowiny
GLIWICKIE

MG
MUZEUM
W GLIWICACH

Cena 84,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-226-3927-6

9 788322 639276

Więcej o książce

de Officio Magistratus